

Viceadmiral
TIHOMIR VILOVIĆ

Razvojni put Jugoslavenske ratne mornarice

Historijski korijeni

Korijeni iz kojih je izrasla naša ratna mornarica sežu u daleku prošlost, kada su se naši davni preci, naseljavajući jadransku obalu i otoke, prvi put suočili s fenomenom mora. Južni Slaveni su dobro upoznali razvijenu pomorsku kulturu na istočnoj obali Jadrana, počeli da grade brodove i da vode tešku borbu sa raznim osvajačima. Kroz vekovne borbe za naše more, istakli su se Neretljani, flote Domagoja, Tomislava i Krešimira. Poznata je epopeja omiških gusara i senjskih uskoka. Dubrovački brodovi pronijeli su širom svijeta slavu našeg pomorstva. Poznate su pomoračke tradicije Kotora i mnogih drugih naših primorskih gradova. Poznat je veliki ustanak mornara u Boki Kotorskoj, pod uticajem Velikog oktobra. Poznata je hrabrost onih mornara i starješina bivše Jugoslavenske ratne mornarice koji nisu priznali kapitulaciju, već su otišli da se bore sa svojim, istina malobrojnim sastavom, uz bok savezničkih flota. Poznato je herojstvo mladih oficira Mašere i Spasića, koji su radije izabrali smrt sa svojim brodom, nego predaju okupatoru. Na kraju, poznata je hrabrost velikog broja mornara Jugoslavenske trgovačke mornarice, koji su, zajedno sa našim ribarima i narodom primorskog kraja, prihvatili poziv Partije i stupili u redove boraca Mornarice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Čitava naša historija nepobitno dokazuje ljubav našeg naroda prema moru i njegovu čvrstu riješenost da to more brani i odbrani.

Sigurno nikada u našoj prošlosti ta ljubav i spremnost nisu poprimili takve razmjere kao što je to bilo u periodu velikog narodnooslobodilačkog rata i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije. Period od 1941. da 1945. godine ostat će zapisan zlatnim slovima u našoj pomorskoj historiji, kao vrijeme veličanstvene borbe i pobjede naših naroda nad fašizmom, kao period rađanja i stasanja nove — Jugoslavenske ratne mornarice, koja je pod rukovodstvom Tita i Partije časno ispunila svoj ratni zadatak i postavila čvrste osnove za izgradnju jedne nove snage, bitnog faktora naše pomorske moći, snage koja odgovara mjestu i ulozi Titove Jugoslavije u međunarodnim okvirima.

Stvaranje partizanske mornarice

Komunistička partija Jugoslavije, organizator i vodeća snaga rata i revolucije, bila je i organizator partizanske mornarice, odnosno Mornarice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Partija je veoma brzo uočila značaj pomorskog vojišta za vođenje narodnooslobodilačkog rata u cjelini. Titov koncept općenarodne oslobodilačke borbe podrazumijevao je cijeli jugoslovenski teritorij, uključujući i more, pa je tako Jadransko pomorsko vojište (JPV) već u prvim ustaničkim danima uključeno u vojno-političku strategiju narodnooslobodilačkog rata u cjelini.

Nosioci borbene aktivnosti na moru u 1941. godini bili su partijske organizacije i partizanske jedinice na obali i otocima. Potreba da se prošire i intenziviraju već postojeće partijske ilegalne veze i da se stvore prve partizanske jedinice nametnula je sve češće komuniciranje morem. Za razvoj narodnooslobodilačke borbe u Primorju i na otocima upravo je bilo neminovno širenje i jačanje aktivnosti na moru. Na primorskom pojasu, što ga je posjeo i kontrolirao talijanski okupator, uspostavljaju se i razvijaju partizanske pomorske veze. Prevoze se grupe dobrovoljaca, oružje, hrana i lijekovi, izvode brojne diverzije i sabotaže na brodovima u lukama i na lučkim uređajima, vade morske mine da bi se dobio eksploziv. Vatrom sa obale napadani su i prvi neprijateljski brodovi.

U 1942. godini u vodama Dalmacije započela je sistematska borbena aktivnost protiv talijanskog pomorskog saobraćaja. Dolazak Vrhovnog štaba sa grupom proleterskih brigada na teritoriju 4. operativne zone krajem jula 1942. značajno je uticao na daljnji razvoj narodnooslobodilačke borbe u Dalmaciji, a njegovo trajnije prisustvo u blizini jadranskog obalnog pojasa ubrzo će se odraziti i na borbu na moru.

Uspjesi u jednogodišnjoj aktivnosti na moru su podloga razgovora što ga je sredinom decembra 1942. vodio Vrhovni komandant sa rukovodiocima Dalmacije o mogućnostima formiranja ratne mornarice. To je, kao što je dobro poznato, bio predmet razgovora i sa Velimirom Škorpikom 18. decembra u Bosanskom Petrovcu. Kao rezultat tih razgovora Vrhovni štab je istog dana izdao naređenje da se pri štabu 4. operativne zone formira sekcija za ratnu mornaricu, u stvari Prvi mornarički štab u narodnooslobodilačkom ratu.

Od zarobljavanja motornog jedrenjaka »Merkur« u Gracu 24. januara pa do kraja 1942. godine odvijala se sistematska aktivnost na moru, osobito u Hvarskom i Neretljanskom kanalu. Krajem godine biokovski partizani su za prepađe na saobraćaj imali već ustaljenju organizaciju, ljudstvo i brodove. Istodobno, u sjevernoj Dalmaciji uspješno su djelovala na moru i kopnu Primorska četa i Minerski odred. Ove partizanske aktivnosti u vodama Makarskog primorja označavaju početak rađanja naše mornarice, pa se stoga 10. septembar slavi kao Dan Ratne mornarice, pomorstva i riječnog brodarstva SFRJ, u spomen početka partizanskih dejstava na moru 1942. godine.

Formiranjem u Podgori 1. mornaričkog odreda 23. januara 1943, koji je raspolagao i naoružanim brodovima »Pionir« i »Partizan«, zaokružena je prva faza rađanja partizanske mornarice. Partizanska ofanzivnost na moru sve se više širila duž čitave istočne obale Jadrana i kulminirala u vrijeme kapitulacije Italije. Samo od januara do septembra 1943. okupator je izgubio dvadesetak brodova sa hranom i ratnim materijalom. Stoga je talijanski okupator organizirao pravi teror u Primorju i objelodanio poznata uputstva za borbu protiv partizana na moru koja predstavljaju dragocjeno svjedočanstvo o značaju partizanske mornarice.

Kroz partizanski rat na moru 1941—1943. godine stvorena je partizanska ratna mornarica, što je jedinstven slučaj u drugom svjetskom ratu. Partizanska mornarica svojom borbenom aktivnošću, kadrovima i iskustvom utrla je put regularnoj Mornarici NOVJ.

Stvaranje i razvoj Mornarice Nardnooslobodilačke vojske Jugoslavije

Masovni općenarodni ustanak, što je u vrijeme kapitulacije Italije septembra 1943. zahvatio jugoslavensku jadransku obalu, ne samo da je omogućio političkom i vojnom rukovodstvu NOR-a obnavljanje i stvaranje udarnih jedinica NOVJ, već mu je pružio

i punu inicijativu u novoj fazi bitke za Jadran. Jedinice NOVJ, zajedno sa narodom, razoružale su potpuno, ili delimično 8 talijanskih divizija i 3 obalne brigade, a glavnina dviju talijanskih divizija u Crnoj Gori prišla je Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije. Jadransko vojište, do tada u pozadini glavnih ratnih poprišta na Mediteranu, dobija sada veliki značaj. Jadranski prostor postaje značajan i stalno prisutan faktor u strategiji jugoslavenskog narodnooslobodilačkog pokreta, zapadnih saveznika i njemačkih oružanih snaga.

Pošto je oslobođena gotovo cijela jadranska obala i otočje, razoružan veći dio talijanskih divizija i zaplijenjena njihova oprema i naoružanje, narodnooslobodilački pokret i Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije postaju značajna politička i vojna snaga i karika koja vezuje saveznički front u Italiji i Sredozemlju sa sovjetskim istočnim frontom, sve do kraja drugog svjetskog rata.

U samom početku bitke za Jadran, koristeći sve materijalne i ljudske potencijale na obali i otocima, prvenstveno veliki broj brodova različite veličine i tipa, vrhovni komandant Tito je 18. oktobra 1943. donio pravovremenu i dalekovidnu odluku o formiranju Mornarice, kao posebnog vida Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Formiranjem Štaba mornarice objedinjene su dotadašnje regionalne mornaričke komande (Komanda mornarice u Crikvenici, Obalska komanda kninskog sektora, Obalska komanda Split) u jedinstvenu i efikasnu organizaciju za borbu na moru. U trenutku formiranja, Mornarica NOVJ imala je ukupno 10 naoružanih brodova i 30 patrolnih čamaca formiranih u flotile, oko 200 motornih jedrenjaka, nekoliko obalskih baterija i partizanskih odreda na otocima. Podijelivši obalu od Soče do Bojane na 6 pomorsko-obalskih sektora radi lakšeg komandovanja, Mornarica je objedinjavala i izvodila borbena dejstva duž gotovo cijelog jadranskog obalnog područja.

U četvoromjesečnim borbama u jesen i zimu 1943/44. sa nadmoćnijim neprijateljem, jedinice NOVJ i Mornarice morale su napustiti veći dio obale. Ipak, Mornarica se uspjela održati na operacijskoj osnovici Lastovo—Vis—Kornati—Dugi otok i, zajedno sa jedinicama 26. divizije, savezničkim pomorskim i vazduhoplovnim snagama, nastaviti borbena dejstva. Odluka druga Tita od 20. januara 1944. da se otok Vis kao glavna baza Mornarice NOVJ brani, pokazala se strateški presudnom. Vis je postao bastion NOVJ i centar pomorskih veza sa saveznicima u južnoj Italiji i jedinicama NOVJ na kopnu. Preko Visa osigurano je snabdijevanje hranom, oružjem i opremom jedinica NOVJ i evakuacija ranjenika i zbjegova

naroda u Italiju i Afriku. Istina o našoj narodnooslobodilačkoj borbi brže je prodirala u svijet. U južnoj Italiji formiraju se prekomorske brigade koje preko Visa prelaze u zemlju i učestvuju u NOB-u. U međuvremenu, Štab Mornarice NOVJ, oslanjajući se na organe narodne vlasti, uspio je mobilizirati, organizirati i izvoditi pomorska dejstva na cijelom vojištu. Preuzimajući postepeno strategijsku inicijativu, jedinice 26. divizije NOVJ i Mornarice sa Visa izvode u prvoj polovini 1944. godine brojne desantne prepade na srednje i južne dalmatinske otoke.

U operacijama za oslobođenje Dalmacije i Crnogorskog primorja (septembar—decembar 1944), Mornarica je uspješno sadejstvovala jedinicama 8. korpusa u brojnim desantima na otoke i obalu, a i prevoženjem i snabdijevanjem kopnene vojske. Poslije povratka Štaba Mornarice i štabova pomorsko-obalnih sektora na obalu, na oslobođenoj teritoriji se formiraju mornaričke stanice, regulira se pomorski saobraćaj, reorganizira mornaričkotehnička služba, osposobljavaju brodogradilišta i lučka postrojenja i dižu potonuli brodovi. Opća karakteristika ovog razdoblja je — potpuna strategijska inicijativa NOVJ na pomorskom vojištu i usklađenost tih dejstava sa dejstvima na cjelokupnom jugoslavenskom ratištu. Za to vrijeme Mornarica NOVJ proširila je svoju operacijsku osnovicu, formirala i razvila rodove i službe i uspostavila isturenu operacijsku bazu na otoku Istu, gdje je formirala Kvarnerski pomorski sastav i Kvarnerski odred mornaričke pješadije.

Pred početak završnih operacija za oslobođenje zemlje, Mornarica NOVJ reorganizirana je u Jugoslavensku mornaricu. U Generalštabu je formirano Mornaričko odjeljenje za koordiniranje mornaričkih upravnih poslova. Novom organizacijom ukinuti su pomorsko-obalni sektori i formirane pomorske komande za sjeverni, srednji i južni Jadran.

U završnim operacijama Jugoslavenska mornarica je dejstvovala na primorskom krilu 4. armije, snagama pomorske komande sjevernog Jadrana, u oslobođenju Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka, Istre i Slovenačkog primorja. Iskrcavanjem 9. divizije na istočnu obalu Istre, Mornarica je omogućila brz i cjelishodan manevar lijeve operativne grupacije u tršćanskoj operaciji i znatno pomogla da jedinice Jugoslavenske armije uđu u Trst prije zapadnih saveznika. Time je političkom i vojnom rukovodstvu osigurano da ravnopravno pregovara o našim historijsko-etničkim granicama na Jadranu, imajući za sobom sve političke i moralne prednosti Titove strategijske koncepcije — oslobađanje zemlje vlastitim snagama.

Stvaranje Mornarice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije jedinstven je primjer u ratu i miru. To najbolje ilustriraju riječi druga Tita: »Način kako smo mi pristupili stvaranju partizanskih pomorskih odreda bio je potpuno sličan stvaranju kopnenih partizanskih snaga. Ni iz čega — nije bilo ni brodova, ni oružja, ni arsenala, ni škola za pomorske kadrove, bili su samo ljudi u Dalmaciji, koji su bili spremni da se bore na moru protiv okupatora, bilo čime i bilo na čemu.«

Izgradnja savremene mornarice vlastitim snagama

Ratna mornarica se obnavljala u teškim prilikama. Završetkom rata imala je 478 brodova — motornih jedrenjaka, zatim ribarskih brodova i motornih čamaca i 16.000 ljudi. Bila je to ratna flota koja je cijelo vrijeme rata ostala praktično partizanska. Mornarica je zadržala 92 broda, među kojima nekoliko naoružanih brodova i patrolnih čamaca, dok je ostale predala pomorskoj privredi. Flota što su je Talijani zaplijenili u aprilskom ratu je uništena, a za naknadu na račun ratnih reparacija dobijeni su od Italije 3 eskortna razarača i 7 starih minolovaca. U domovinu je vraćeno nekoliko brodova bivše »Kraljevske flote«, koji su u toku rata operisali u sastavu britanske flote. Najveći broj luka i lučkih postrojenja bio je uništen, kao i brodogradilišna industrija, a industrija brodske opreme nije ni postojala. U moru se nalazilo 8.500 mina i 600 potopljenih brodova, od kojih su neki bili puni municije. U takvim uvjetima, kada su postojeći brodovi dugotrajnom upotrebom bili na kraju svojih mogućnosti, a nabavka rezervnih dijelova veoma otežana, Mornarica se obnavljala vađenjem iz mora potopljenih objekata, oružja i municije.

U razdoblju od 1948. do 1954. godine, jednoj od najtežih i najznačajnijih etapa u poslijeratnom razvoju Mornarice, odnosi s Italijom kulminirali su u tzv. tršćanskoj krizi, a sredinom 1948. godine dolazi do rezolucije Informbiroa. Ekonomskom blokadom poremećeni su postojeći planovi izgradnje Mornarice, što je uvjetovalo našu potpunu orijentaciju na vlastite snage. Drug Tito je tada govorio: »Mi moramo stvoriti ovdje takvu pomorsku snagu da niko neće moći dirnuti našu obalu i stvorit ćemo je.« U tom trenutku bilo je najvažnije osposobiti brodogradilišta, utvrditi obalu i stvoriti uvjete za navigaciju.

Septembra 1948. ulaze u stroj prvi naši minolovci koji su najviše doprinijeli čišćenju našeg mora od mina. Slijedili su i torpedni

čamci i patrolni brodovi. Kompletiranjem i obnovom eskortnih razarača dobivenih od reparacije, te vađenjem njemačkih podmornica sa morskog dna, u sastav flote dobili smo više desetina ratnih brodova. Ovim brodovima komandovao je pretežno mladi mornarički kadar izrastao u našem narodnooslobodilačkom ratu. Uporedo sa izgradnjom novih brodova razvijalo se i školstvo naše ratne mornarice. Prekaljeni kadrovi Ratne mornarice trebali su još više teorijskog znanja, a jačanjem Ratne mornarice rasla je i potreba za novim mladim kadrovima.

Prvi flotni program ostvaren je do 1957. godine. Do tog vremena izgrađena je flota novog kvaliteta. U rekordnom vremenu naša su brodogradilišta izgradila mnoge vrste ratnih i pomoćnih brodova, a naše pomorske akademije, škole i kursevi školovali su potreban broj kadrova. U tom periodu zamijenili smo sve zastarjele, istrošene ratne i pomoćne brodove koje smo koristili u ratu i prvim poslijeratnim godinama. Zahvaljujući novim brodovima sagrađenim u domaćim brodogradilištima, već 1958. godine izbili smo u vrh onih zemalja koje raspolažu malom, ali suvremenom flotom. Tada smo u sastavu flote imali više od 200 ratnih i pomoćnih brodova različite vrste i namjene, posebno veliki broj torpednih čamaca, patrolnih brodova i drugih.

Prelomne godine

Period od 1965. godine do kraja treće decenije posebno je značajan u izgradnji naše ratne mornarice. To je vrijeme konačnog sazrijevanja i praktičnog sprovođenja u djelo koncepcije općenarodne odbrane i uopće modernizacije pomorskih i obalskih snaga Mornarice, a i novih kvalitetnijih operativno-strategijskih rješenja odbrane na pomorskom vojištu. Time su stvoreni realni preduslovi za izradu solidnih srednjoročnih i dugoročnih planova razvoja naše ratne mornarice, a i drugih snaga JNA i TO uključenih u odbranu jadranskog pomorskog vojišta.

U čitavom poslijeratnom razdoblju uložen je veliki napor u organiziranju svih pomorskih i riječnih potencijala naše zemlje u duhu koncepcije općenarodne odbrane. Koncepcija općenarodne odbrane podrazumijeva vođenje borbe i otpora na cjelokupnom našem prostoru — na moru, obali i otocima, angažiranje svih ljudskih i materijalnih potencijala.

Reorganizaciji odbrane na pomorskom vojištu prethodio je opsežan rad na izgradnji jedinstvenih pogleda cjelokupnog komandnog

kadra u skladu s potrebama realizacije koncepcije općenarodne odbrane. Razrađeni su doktrinarni stavovi o svim bitnim pitanjima daljeg razvoja Ratne mornarice. Trebalo je raditi brzo i smišljeno da bi se u što kraćem roku nadoknadilo ono što je propušteno u jednom ranijem periodu karakterističnom po izvjesnoj stagnaciji razvoja snaga Ratne mornarice, kao i stagnaciji operativno-taktičke misli za njihovu upotrebu. Trebalo je savladati neke tendencije ekstremizma u raščišćavanju problema rukovođenja, komandovanja i organizovanja snaga Ratne mornarice, koje su težile stvaranju tzv. čiste mornarice, i doći do racionalnih rješenja koja su usklađena sa zadatkom odbrane JRV i našim realnim materijalnim i kadrovskim mogućnostima. Taj zadatak je uspješno riješen. Kao rezultat svih tih napora, izgrađen je jedinstven stav o ustrojstvu Ratne mornarice: ona je konstruirana kao vid JNA, sa tačno definiranim zadacima u odbrani zemlje, preciziranom strukturom jedinica i ustanova i jasno postavljenim sistemom rukovođenja i komandovanja.

RAZDOBLJE NAJVEĆEG USPONA

U četvrtom, posljednjem desetljeću svog dosadašnjeg razvoja Mornarica je dosegla stepen koji karakterizira visoka borbena gotovost svih snaga odbrane. Razrađeni doktrinarni stavovi bili su osnova plana razvoja za period 1971—1980, u kojima je dato težište na: izgradnju izbalansiranog sistema odbrane na JPV; kompletiranje školskog sistema RM; zaokruženje sistema naučnoistraživačkog rada, kao osnovne poluge trasiranja i materijalizovanja planova razvoja Ratne mornarice.

Realizacija planova razvoja

Polazeći od jedinstva jadranskog pomorskog vojišta, planovima razvoja i izgradnje snaga obezbijeđeno je stvaranje jedinstvenih borbenih sistema: komandno-informacionog, udarnog i obezbjeđujućeg karaktera.

Jedinstveni komandno-informacioni sistem omogućuje prikupljanje relevantnih informacija svih vrsta za odgovarajuće nivoe komandovanja, o stanju na vojištu i njegovim širim prilazima. Kao izvori prikupljanja podataka o ovom sistemu javljaju se savremeno opremljene jedinice radio i radio-tehničkog izviđanja, obalske ra-

darske jedinice, brodovi, podmornice, avioni i helikopteri na zadacima izviđanja, a i brojne stanice i organi specijalnog izviđanja i osmatranja. Iz svih tih izvora stižu se podaci u regionalne operativne centre vojnopomorskih uporišta i vojnopomorskih sektora, koje ih nakon obrade dalje prosleđuju u glavni operativni centar komande vojišta. Regionalne komande i komanda vojišta, na osnovu tih informacija, donose odgovarajuće odluke i angažuju snage i sredstva neophodna za izvršenje zadatka. Ovaj sistem funkcioniše danas pouzdano, ali se i dalje radi na njegovoj modernizaciji u pravcu potpune automatizacije.

Osnovu naše udarne moći u odbrani morskog prostora čine danas udarne snage flote i raketno-artiljerijske jedinice obalske odbrane, sa kojima uspješno sudejstvuje avijacija posebno uvježbana i opremljena za dejstvo na moru i priobalju. Udarne snage flote raspolažu danas najsvremenijim raketno-artiljerijskim brodovima, raketnim i torpednim čamcima, podmornicama građenim najvećim dijelom u našim brodogradilištima. Raketo oružje naših brodova, dometa koji daleko prevazilazi domet najsvremenije brodske artiljerije, predstavlja moćno sredstvo za borbu protiv površinskih ciljeva svih vrsta. Ono je precizno i na velikim daljinama, žilavo na ometanje, a posjeduje i jaku razornu moć. Dovoljno je istaći da je pogodak jedne brodske rakete u stanju da presiječe i potopi ratni brod veličine fregate. Moć raketnog plotuna naših udarnih sastava veoma je respektivna i o njoj mora dobro da vodi računa svaki napadač.

Torpedno i minsko oružje naših torpednih čamaca i podmornica, također, znatno doprinosi udarnoj moći naših snaga. Ono se odlikuje svremenim paljenim sistemima i sistemima samonavođenja i jakim razornom snagom.

Praktički, sva naša obala i prilazi unutrašnjim plovim putevima prekriveni su danas višeslojnom vatrom topova obalskih baterija i raketa »obala-more« i, zajedno sa udarnim pomorskim snagama, čini snažnu odbrambenu zavjesu svakom prodoru površinskih snaga agresora ka našim otocima i obali.

Naši otoci i obala zaposjednuti su, ili se zaposjedaju, u kratkom roku adekvatnim snagama kopnene vojske, mornaričke pješadije i drugim jedinicama rodovske podrške, a i specifičnim jedinicama Teritorijalne odbrane naoružanih svremenim naoružanjem.

Raspolažemo i odgovarajućom manevarskom komponentom snaga za podvodna dejstva, desantno-jurišnim brodovima i transportnim helikopterima, kojima smo u stanju veoma brzo vazдушnim i mor-

skim putem intervenirati na svaki ugroženi otok, ili dio obale gdje bi agresor pokušao da se iskrca.

Stvorili smo i odgovarajuće pomorske snage i jedinice mornaričkih helikoptera za zaštitu naših pomorskih komunikacija u smislu protivminske, protivpodmorničke i protivvazdušne opasnosti, a i sistem za zaštitu naših luka i sidrišta od napada pomorskih diverzanata.

Cjelokupnom tom sistemu posebnu žilavost daju elementi fortifikacije u kojima se pruža siguran zaklon našim udarnim snagama flote i obalske odbrane, a sigurnost u svim vitalnim elementima komandno-informacionog sistema.

Osnovu sistema pozadinskog obezbjeđenja čine vojnopomorske baze sa razvijenom mrežom pozadinskih elemenata po svim službama, na otocima i obali, koje su u stanju da u visokom stepenu ispravnosti i borbene gotovosti održavaju brodove i podmornice, a i svu ostalu mornaričku tehniku i naoružanje.

Naši remontni kapaciteti su uspješno savladali i proizvodnju rezervnih dijelova za tehniku i naoružanje nabavljeno u inozemstvu i na taj način u znatnoj mjeri obezbijedili našu neovisnost. Naši zavodi i radionice ovladali su problemima održavanja i remonta naj-suvremenije elektronike, radarske i hidroakustičke opreme, a pojedini njihovi pogoni usvojili su proizvodnju mornaričkog naoružanja masovne primjene.

Svim tim naporima i postignutim rezultatima treba dodati značajne uspjehe otvorene u mornaričkoj komponenti Teritorijalne odbrane, kao dijelu snaga jedinstvenog sistema odbrane. U okviru te komponente formirani su flotile, odredi i grupe naoružanih brodova i patrolnih čamaca, namijenjeni za odbranu užih rejona, luka i sidrišta; razvijene su jedinice za podvodna dejstva i protivminsku odbranu; formirane su jedinice za odbranu luka i lučkih rejona, odbranu priobalnih aerodroma, a i niz teritorijalnih četa, bataljona i odreda koji prekrivaju svaki značajniji dio obale i otoka gdje se predviđa mogućnost infiltracije subverzivno-diverzantskih grupa neprijatelja.

Paralelno sa jačanjem i razvijanjem snaga odbrane na JPV, razvijale su se i jačale snage Ratne mornarice namijenjene za odbranu plovnih rijeka i jezera. One danas raspolažu suvremenim plovnim objektima i specijaliziranim jedinicama za održavanje riječnih plovnih puteva, posebno u smislu protivminske odbrane, obezbjeđenja transporta i manevra jedinica Kopnene vojske, a i za izvođenje aktivnih dejstava u odbrani riječnih i jezerskih obala i dejstava u

pozadini neprijatelja. Sve te snage izgrađene su u našim riječnim brodogradilištima i drugim pogonima vojne industrije.

Ovome treba dodati i razvijenu komponentu riječnih teritorijalnih jedinica namijenjenih za kontrolu i obezbjeđenje riječnih tokova i vodenog transporta, što sve skupa doprinosi snazi i manevarskoj sposobnosti oružanih snaga koje djeluju u zahvatu riječnih tokova.

Kroz razradu i izvođenje zajedničkih planova i vježbi, a i planova uređenja i pripreme privrede i teritorije za rat, postignuti su značajni rezultati. Danas već možemo sa sigurnošću tvrditi da ratni organi vlasti — predsjedništva, izvršna vijeća i komiteti za općenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu u stanju su da stručno i kompetentno raspravljaju o svim problemima odbrane i rukovode svim akcijama vezanim za izvršenje mobilizacije i prelaska svih društvenih struktura na ratno stanje. Mislim da su postignute čvrste osnove jedinstva svih subjekata općenarodne odbrane i da su stvoreni uslovi za potpunu realizaciju zahtjeva o podruštvljavanju funkcija odbrane na svim nivoima društveno-političkih zajednica i radnih organizacija. Naravno da je u okviru ovih struktura interes Ratne mornarice posebno okrenut ka organizacijama pomorske privrede, čiji rast i snaga najdirektnije utiču na našu pomorsku moć i snagu naše ratne mornarice. To se prvenstveno odnosi na brodogradnju, trgovačku flotu, ribarsku flotu, pomorsko-transportna poduzeća, poduzeća luka i skladišta, turističku flotu, organizaciju »Plovputa«, organizaciju spasavanja na moru, pomorsko-građevinska poduzeća, lučke kapetanije itd., koji svi skupa predstavljaju ogromnu potencijalnu snagu, sposobnu da se na jedan ili drugi način pretopi u snagu odbrane našeg mora i obale. Jugoslavenska ratna mornarica pružila je podršku svim akcijama usmjerenim na jačanje svih grana naše pomorske privrede i riječnog brodarstva, a često je i sama učestvovala u razrješavanju određenih problema razvoja. Treba istaći da su postignuti određeni rezultati, ali da još predstoji značajna borba da naše društvo u celini prida potreban značaj razvoju pomorske i riječne privrede i iskorištavanju svih onih prednosti koje nam ona pruža za naš privredni rast, jačanje ekonomske moći, a time, u krajnjem ishodu, i odbrambene moći društva u cjelini. Naše društvo treba da shvati da razvoj pomorske privrede ne može da se zasniva samo na republičkoj osnovi; to moraju biti jedinstveni jugoslovenski programi u čiji razvoj će ulagati cijela jugoslovenska zajednica, jer je neosporno da će samo tako biti moguće uspješno konkurirati na svjetskom tržištu i izvlačiti nemalu materijalnu korist za zemlju u cjelini.

Školski sistem Ratne mornarice

Zahvaljujući pravovremeno poduzetim mjerama na pripremi reforme i reorganizaciji mornaričkog školstva, povodom 30-godišnjice postojanja RM otvoren je novi Mornarički školski centar, veoma suvremeno koncipiran i opremljen, koji je u stanju da potpuno obezbjeđuje školovanje svih profila starješina Ratne mornarice.

U Mornaričkom školskom centru danas školujemo sve profile mladih oficira i sve profile oficira RM prema redovnim i vanrednim programima školovanja; školujemo mornaričke starješine, a kroz sistem kurseva provodimo veliki broj starješina radi preobuke i ovladavanja novim tehničkim i oružanim sistemima. U Centru funkcioniraju mornaričko-taktičke vježbaonice opremljene najsuvremenijim sistemima simulacije, tako da se taktička i operativno-taktička obuka starješina flote i obalske odbrane odvija u uslovima veoma sličnim stvarnim. Time se ostvaruju ogromne uštede goriva i borbenih sredstava i obezbjeđuje temeljita priprema za borbene radnje na moru. Taktičke vježbaonice daju mogućnost ispitivanja efikasnosti projektila novih borbenih sistema i taktičkih postupaka za njihovu upotrebu, čime se one najneposrednije uključuju u proces naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne vještine i tehničkog razvoja.

Mornarički školski centar raspolaže i solidnom kadrovskom bazom, koju čini veliki broj visokokvalifikovanih nastavnika pomoraca, inženjera i tehničara, od kojih su mnogi sa akademskim zvanjima magistra i doktora nauka. Zahvaljujući tome, ovaj centar uspješno izvršava brojne zadatke nastavno-naučnog karaktera i surađuje sa više naučno-nastavnih institucija širom zemlje, a posebno sa pomorskim školama i akademijama i sveučilištima u Splitu i Rijeci.

Naučnoistraživački rad

Početak četvrte decenije definirane su oblasti istraživanja i postavljeni programi za naučnoistraživački rad u duhu doktrinarnih stavova o izgradnji i razvoju naše ratne mornarice. Naučnoistraživački rad odvija se u okviru četiri osnovne oblasti istraživanja: pomorske ratne vještine, tehničkog razvoja, istraživanja mora i pomorske medicine.

Naučnoistraživački rad u oblasti ratne vještine dao je solidnu osnovu za sagledavanje optimalne kompozicije snaga Ratne mornarice, uključujući i određivanje neophodnih karakteristika borbenih i oružanih sistema za nove projekte. On omogućuje razradu novih taktičkih postupaka za primjenu novih borbenih i oružanih sistema.

Naučnoistraživački rad u oblasti tehničkog razvoja obezbijedio je projektiranje novih tipova ratnih brodova i podmornica, izradu novih oružanih i tehničkih sistema Ratne mornarice i omogućio izgradnju brodova, podmornica, mornaričkog naoružanja i opreme za domaće potrebe, a i potrebe izvoza.

Naučnoistraživački rad u oblasti istraživanja mora obezbedio je neophodne parametre za projektiranja brodskih konstrukcija, različitih sistema podvodne detekcije, razvoj podmorničarstva i jedinica za podvodna dejstva, kompletiranje navigacijskih publikacija za brodove ratne i trgovačke mornarice, razvoj ribarstva itd.

Naučnoistraživački rad u oblasti pomorske medicine omogućio je uspješno savlađivanje specifičnih problema medicine koji se javljaju kod posada ratnih brodova, podmornica, pomorskih diverzantata i ronilaca. Time je doprineo uspješnijem rješavanju problema tehničkog razvoja i stvaranju optimalnih uslova za život i rad posada u specifičnom ambijentu mora.

Pored izgradnje i kompletiranja Mornaričkog školskog centra, kao baze naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne vještine, u ovom periodu dograđeni su elementi Brodarskog instituta i njegovih poligona, izgrađeni su novi Hidrografski institut RM i Institut za pomorsku medicinu, koji po svojoj opremi i tehnologiji rada spadaju u suvremene ustanove ovakve vrste u svjetskim razmjerima.

Treba istaći i to da sve naše naučnoistraživačke ustanove, u skladu sa koncepcijom općenarodne odbrane, surađuju sa velikim brojem civilnih institucija i radnih organizacija i direktno se uključuju u rješavanje zadataka za potrebe privrede i civilnog sektora.

Paralelno sa jačanjem kadrovske i materijalne baze naučnoistraživačkog rada usavršavana je i metodologija naučnog istraživanja. Ona već danas pruža takvu osnovu da možemo sa dovoljno pouzdanosti ulaziti u nove srednjoročne i dugoročne planove razvoja i sagledavati viziju budućnosti naše mornarice.

Ovim što smo ostvarili mislim da mogu biti ponosni svi pripadnici naših oružanih snaga, posebno mi mornari, kao i svi oni radni ljudi koji su svojim samoprijegornim radom i zalaganjem, svojom inventivnošću, doprinijeli njenom razvoju; može biti ponosan čitav naš narod. Jugoslavenska ratna mornarica, slijedeći misli i ispunjavajući postavljene zadatke i stavove svog tvorca i vrhovnog komandanta druga Tita, izrasla je danas u realnu snagu naše odbrane, u značajan faktor naše pomorske moći. Zavjet koji su pripadnici Ratne mornarice dali drugu Titu ispunit će dokraja. Mornarica će ostati budan i siguran čuvar našeg mora i obala.

Danas, na početku novog planskog razdoblja, bez obzira na momentalne teškoće i probleme sa kojima se susrećemo, možemo sa sigurnošću tvrditi da će snage naše Ratne mornarice i nadalje planski narastati i jačati izgradnjom i uvođenjem u stroj novih ratnih brodova i podmornica, novih oružanih sistema u okviru flote i obalske odbrane; da će i dalje jačati moralna snaga njenih pripadnika izgrađivana na programskim zadacima SKJ, bratstvu i jedinstvu naših naroda i narodnosti, samostalnoj i nesvrstanoj politici naše zemlje; da će jačati njene veze sa narodom i radničkom klasom, i da će ona i ubuduće, kao i do sada, biti garancija sigurnosti i značajan faktor očuvanja integriteta i suvereniteta naših pomorskih granica.